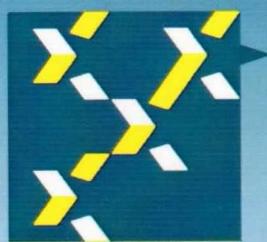

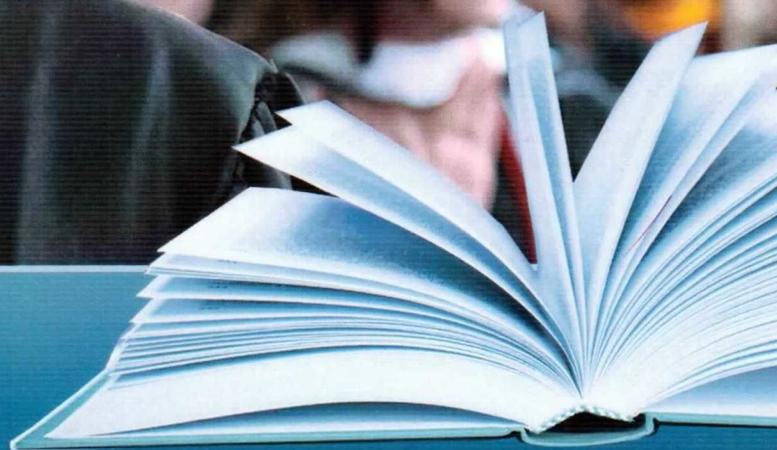
Тематичний випуск

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Теоретичний
та науково-методичний часопис
«Вища освіта України»

2014 • № 3 (додаток 1)

РОЗДІЛ 4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

<i>ГОЛУБ Т. П.</i> Європейська політика у сфері забезпечення якості підготовки докторів філософії	88
<i>ЛИНЬОВА І. О.</i> Принципи забезпечення якості докторських програм у європейському освітньо-дослідницькому просторі	92
<i>СТАВИЦЬКИЙ В. В.</i> Організація дистанційного навчання в Україні та світі	95
<i>ПАЛАМАРЧУК О. Ф.</i> Забезпечення якості вищої туристичної освіти Франції	98
<i>КОШАРНА Н. В.</i> Забезпечення якості вищої освіти у Швеції (на прикладі педагогічної підготовки майбутніх вчителів)	102
<i>КОВАЛЕНКО О. М.</i> Забезпечення якості вищої освіти Польщі: досвід для України	105
<i>ГОНДЮЛ І. Л.</i> Стандартизація професійної педагогічної освіти як основа для якісного управління персоналом навчального закладу: досвід Сполученого Королівства	108
<i>СІНЬНИК І. П.</i> Виховання толерантності як складова процесу поліпшення якості вищої освіти	113
<i>ЩЕРБАКОВА О. А.</i> «Нам потрібна риторика єдності!..», або пропозиції щодо підвищення ефективності викладання риторикознавчих дисциплін у вищій школі України у контексті євроінтеграції	116
<i>ХИЖНЯК І. А.</i> Провідні принципи електронної лінгвометодики як інноваційної галузі методичної науки	119
<i>АЛЬОХІНА Г. М.</i> Якість освіти у контексті сучасних трансформацій вищої освіти	124
<i>ЛИСОЧЕНКО С. В., СУСЬ Б. Б.</i> Розвиток системи навчання протягом життя в Україні	127

РОЗДІЛ 5. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ОСВІТІ

<i>КОЗЛАКОВА Г. О., ШРОЛЬ Т. С.</i> Стан наукового розроблення проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін	131
<i>АДАМОВСЬКИЙ М. Г., МАГАЗИНЩИКОВА І. П.</i> Оцінювання рівня сформованості екологічної компетентності випускника ВНЗ як результату екологізації навчання	135
<i>АЛПАТОВА О. В.</i> Проблема формування психологічної готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності	140
<i>ГАВРІЛОВА Л. Г.</i> Професійна компетентність майбутніх учителів музики: структурно-змістовий контент	143
<i>ЗАДКОВА О. В.</i> Основні етапи та рівні формування готовності майбутніх пілотів до вирішення проблемних ситуацій професійної діяльності в процесі викладання спецдисциплін	147
<i>КУЛЬБАШНА Я. А.</i> Комунікативна компетентність майбутнього лікаря-стоматолога	151
<i>ДИБКОВА Л. М.</i> Вплив професійної компетентності викладачів ВНЗ на навчальні результати студентів	156
<i>ФЕДОРЕНКО С. В.</i> Методологічний потенціал навчання суспільно корисному служінню у формуванні гуманітарної культури студентів США	159
<i>БАБАН С. М.</i> Педагогічна освіта в Сполученому Королівстві: освітні рівні та напрями підготовки	163
<i>ТКАЧЕНКО В. П.</i> Підготовка керівників навчальних закладів в університетах Сполученого Королівства	168

STANDARDIZATION OF THE PROFESSIONAL PEDAGOGIC EDUCATION AS A BASIS FOR GOOD HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN THE EDUCATIONAL INSTITUTION: EXPERIENCE OF THE UNITED KINGDOM

This paper analyzes standards of professional teacher training in the United Kingdom. The need for their development is caused by the need to establish harmonized quality requirements to the staff, to improve quality of training in the system of professional education, by development of corporate training and professional development of in-service pedagogues.

Keywords: standard, professional standards, national standards of qualified teachers, national standards for head-masters, professional development, professional skills, personnel management, education and qualification characteristics, professional leadership.

УДК 37. 316.647.5:378

СИНЕЛЬНИК Ірина Павлівна,

аспірант Інституту проблем виховання НАПН України,
старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання,
Педагогічний інститут, Київський університет імені Бориса Грінченка

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано змістовий аспект понять «якість» і «якість вищої освіти» на матеріалі лексикографічних джерел; уточнено поняття «якість навчання» та «якість підготовки», що є складовими якості вищої освіти; теоретично обґрунтовано значимість формування високого рівня професійної компетентності для забезпечення конкурентоспроможності випускника на ринку праці та успішного здійснення ним подальшої педагогічної діяльності; доведено, що виховання молоді на ідеях взаєморозуміння, взаємоповаги, толерантності є важливою складовою процесу поліпшення якості вищої освіти в Україні.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ринок праці, вища освіта, поліпшення, якість, якість вищої освіти, якість навчання, якість підготовки, майбутній вчитель початкової школи, виховання, професійна компетентність, толерантність.

Постановка проблеми та її актуальність. Сьогодні освіта є основою успішного розвитку будь-якого суспільства, нації та держави, запорукою гідного майбутнього. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечує національні інтереси, зміцнює авторитет і конкурентоспроможність держави на міжнародній арені.

Побудова українського демократичного суспільства в умовах загальноцивілізаційних трансформацій вимагає подальшого реформування й модернізації національної системи освіти. А стрижневою проблемою реформування освіти є, на наш погляд, підвищення її якості. Україна, яка прагне інтегруватися в європейський і загальносвітовий освітній простір, потребує випускників вищої школи з високим рівнем культури, мобільності, творчості, адаптивності до соціально-економічних змін, зі здатністю ефективно запроваджувати нові знання, використовувати сучасні способи передачі інформації та застосовувати інноваційні освітні технології. А отже, наша українська освіта має ставати кращою, більш якісною, більш конкурентною, більш уважною до суспільних потреб і вимог ринку праці, більш динамічною та інноваційною. Турбота про якість повинна стати імперативом поведінки всіх тих, кому небайдужий академічний світ.

Зазначимо, що якісна вища освіта передбачає акцентування уваги сучасних українських ВНЗ не тільки на академічній успішності, а й на плеканні родинної атмосфери й почуття належності до *alma mater*, на формуванні характеру студента, зокрема майбутнього вчителя початкової школи, на підготовці молодого людини не лише для ринку праці, а передусім до співіснування з представниками різних соціокультурних спільнот на засадах гуманізму [5, 12-69]. Таким чином, можемо стверджувати, що виховання молоді на ідеях взаєморозуміння, взаємоповаги, толерантності є важливою складовою процесу поліпшення якості вищої освіти в Україні.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Проблема якості освіти як багатоаспектний і складний феномен стала предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, питання основ якості освіти та її управління вивчали В. Андрущенко, О. Жабенко, О. Іваницька, Д. Гвішіані, М. Дарманський, Д. Дейкун, В. Ландсман, О. Зайченко, Н. Нижник, В. Луговий, В. Кремень, В. Огнев'юк, С. Калашнікова, О. Падалка, В. Майборода, Н. Островерхова, П. Раченко, Н. Подольчак, Н. Самандас,

Г. Федоров, Т. Пітерс, Р. Уотермен та інші; питання моніторингу якості освіти висвітлено у працях Т. Волобуєвої, Л. Гриневич, О. Байназарової, В. Беспалько, Г. Єльнікової, Т. Лукиної, В. Луначек, О. Ляшенко, О. Овчарук та інших; питання необхідності використання інноваційних підходів в управлінні навчальними закладами розглядали В. Маслов, М. Поташник, О. Овчарук, В. Лазарев, А. Моїсєєв, О. Цимбал та інші; значення творчого потенціалу особистості керівника у забезпеченні якості освіти аналізували Л. Карамушка, Л. Одерій та інші.

У процесі дослідження наукових праць, присвячених означеній проблемі, ми також з'ясували, що вчені І. Зязюн, І. Бех, В. Кремень, Ю. Конаржевський, О. Савченко, Є. Ямбург та інші особливої уваги в управлінні освітою та в оцінюванні її якості надають гуманістичному, людино-центристському підходу.

Проблемами підготовки майбутнього вчителя, а надто, дослідженням структурних компонентів його професійної компетентності, переймалися А. Маркова, Е. Зеєр, Ю. Варданян, В. Адольф, В. Сластьонін, І. Зязюн, Н. Гузій, Н. Волкова, О. Абдуліна, В. Косарьов, А. Крючатов, Н. Лобанова, Н. Ничкало та інші.

Окремі аспекти виховання толерантності молодого покоління ґрунтовно вивчали О. Асмолов, О. Каченко, О. Клепцова, В. Подобєд, Г. Безюлева, Г. Шеламова, С. Бондирева, Д. Колесов, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, І. Бех, О. Докукіна, Г. Солдатова, Л. Шайгерова, Т. Білоус, Л. Бернадська, С. Герасимов, О. Довгополова, А. Маслоу, К. Нідерсон, К. Роджерс, М. Уолцер та інші.

Проте, незважаючи на досить вагомі результати наукових пошуків, питання забезпечення якості вищої освіти в Україні залишається надзвичайно актуальною проблемою, вирішення якої – умова нормального процесу відтворення суспільства, тому що саме в освіті закладаються соціальні, психологічні, загальнокультурні, а також професійні передумови його розвитку [5, 172].

Мета статті. Дослідження змістового аспекти понять «якість» і «якість вищої освіти», уточнення понять «якість навчання» та «якість підготовки», теоретичне обґрунтування значимості формування високого рівня професійної компетентності та виховання толерантності майбутнього вчителя початкової школи в контексті поліпшення якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Проблема поліпшення якості вищої освіти – одна з найбільш актуальних для сучасної національної системи освіти. Якісна вища освіта

– це основа здорового суспільства кожної країни. Тільки освічене суспільство може відповідально обирати перспективний шлях розвитку для своєї країни, гідно захищати національні інтереси країни, суспільства й кожного окремого його представника. Тому на сучасному етапі в Україні, як ніколи, необхідно забезпечувати якість вищої освіти для виведення країни із кризи – політичної, соціальної, економічної [5, 183].

Не підлягає сумніву той факт, що процеси глобалізації та інтернаціоналізації не обійшли стороною українську систему вищої освіти. Ми є свідками й активними учасниками становлення системи дистанційної освіти в українських вишах, налагодження співпраці з вищими навчальними закладами зарубіжних країн. Впевнено зростає кількість іноземних студентів, які приїждять до України здобувати вищу освіту, та кількість українських молодих людей, які, отримавши диплом «Бакалавра», вступають до магістратури закордонних ВНЗ.

Таким чином, українські вищі навчальні заклади долучаються до процесів глобальної конкуренції за студентів, а отже, перед ними постають нові завдання: заявити про себе на міжнародному рівні, порівняти свої здобутки з успіхами інших університетів регіону зокрема та світу загалом, удосконалюватися і покращуватися задля конкурентоспроможності на світовому рівні. Вихід ВНЗ на міжнародний ринок сприяє зростанню якості освіти, адже, потрапляючи до міжнародного рейтингу, вищий навчальний заклад інтегрується у світову освітню систему, «підтягується» відповідно до її вимог і критеріїв, стає більш привабливим для студентів з усього світу та отримує економічну вигоду від навчання іноземних студентів, від надання послуг із дистанційної освіти, від створення філій в інших країнах, зрештою, від розвитку програм студентського обміну тощо [5, 132-133]. Це ще раз підтверджує, наскільки важливим і актуальним є питання поліпшення якості вищої освіти в сучасній Україні, яка тримає курс на європейську інтеграцію.

Розкриваючи проблему поліпшення якості вищої освіти, необхідно перш за все з'ясувати, що ж ми вкладаємо у таке неоднозначне поняття, як «якість освіти».

Насамперед, дослідимо дефініції поняття «якість», скориствовавшись деякими лексикографічними джерелами. Так, «Філософський енциклопедический словарь» характеризує поняття «якість» таким чином: «свойство, специфика, «как» и «что» вещи; обозначает первоначальное и подлинное единство или многообразие реальности, которое еще не предполагает пространственного или даже мислимого расчленения, осуществляя его скорее наглядно...» [7, 207].

«Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України» визначає «якість» як «сукупність характеристик продукції або послуг щодо її здатності задовольнити встановлені і передбачені потреби» [6, 444].

Тлумачення досліджуваного поняття знаходимо у «Великому тлумаченому словнику сучасної української мови», означена лексема має такі значення: «1. *філос.* Внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших; 2. Ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням; 3. Та чи інша характерна ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь; 4. Сукупність характеристик продукції або послуг щодо її здатності задовольнити встановлені та передбачені норми; 5. *шах.* Різниця в цінності між важкою фігурою (турою) і легкою (слоном, конем)» [2, 1647].

На основі аналізу вищезазначених джерел можна констатувати, що феномен «якість» виступає предметом вивчення різних наук, як от філософії, економіки, політології, психології, соціології. Загалом, «якість» – це внутрішня визначеність предмета або характеристика послуги, що становлять їх специфіку і відрізняють певний предмет або послугу від усіх інших.

А тепер спробуємо визначити, що ж означає поняття «якість вищої освіти». Ретельно дослідивши «Енциклопедію освіти», ми з'ясуємо, що якість вищої освіти – це комплексна характеристика, що відображає діапазон і рівень освітніх послуг, які надаються системою освіти відповідно до інтересів особи, суспільства і держави. Якісна освіта повинна давати можливість кожному індивіду залежно від

його інтересів і можливостей здобувати повноцінну, безперервну освіту відповідного рівня в усіх її формах.

Варто додати, що якість вищої освіти – це системна категорія, що охоплює поняття «якість навчання» і «якість підготовки». Розведемо ці поняття. Якість навчання передбачає наявність деяких властивостей і характеристик навчально-виховного процесу, а саме: якості і кількості науково-методичної літератури, сучасних навчальних програм, засобів і методів навчання та форм контролю й управління навчальним процесом, якості професійних студентських практик, особистісних якостей викладача та студента. Якість підготовки, у свою чергу, – це спроможність студента, майбутнього фахівця відповідати вимогам галузі народного господарства, до виконання завдань якої його готують у ВНЗ [4, 1016-1017].

Отже, маємо всі підстави, щоб означити поняття «якість вищої освіти» як сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу, завдяки яким формується такий рівень професійної компетентності студента, а саме майбутнього вчителя початкової школи, що задовольняє потреби всіх суб'єктів навчально-виховного процесу – самих студентів, їхніх батьків, викладачів, науковців, працевлаштувачів, учнів і їхніх батьків, суспільства та держави загалом.

У світлі вищезазначеного, варто, на наш погляд, наголосити на тому, що успішне здійснення майбутнім учителем початкової школи його педагогічної діяльності великою мірою залежатиме від сформованості у нього високого рівня іншомовної комунікативної компетентності, оскільки відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року, вивчення іноземної мови розпочинається з першого класу і навчати шестирічок іноземної мови буде саме вчитель початкової школи. Відтак, іншомовна комунікативна компетентність є одним із найважливіших компонентів його професійної компетентності.

У структуру іншомовної комунікативної компетентності молодого фахівця, як відомо, входить ряд компетенцій: мовна, мовленнєва, країнознавча, лінгвокраїнознавча, соціокультурна та полікультурна. Варто зауважити, що полікультурну компетенцію визнано однією з ключових життєвих компетентностей на світовому рівні. Підкреслимо, що концептуальні засади полікультурної освіти закладено в Статуті Організації Об'єднаних Націй; Преамбулі Статуту UNESCO; Міжнародній Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; Загальній Декларації прав людини; Конвенції UNESCO проти дискримінації в освіті; Загальній декларації про культурну різноманітність. Важливість полікультурної освіти та полікультурного виховання простежується в сучасних концепціях освіти і виховання й в Україні, а саме у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.); Національній доктрині розвитку освіти України в XXI ст.; Концепції естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури та ін.

Безперечно, метою іншомовного освітнього процесу, в центрі якого знаходиться студент – суб'єкт міжкультурної комунікації, є не лише формування його комунікативної компетенції, а й предметно-когнітивної та соціально-афективної компетенції. Встановлено, що предметно-когнітивна компетенція передбачає оволодіння знаннями про елементи та структури чужої культури, спільного та відмінного в цій культурі в порівнянні з власною. Соціально-афективна компетенція передбачає оволодіння студентом системою цінностей, що виховуються на ґрунті чужої культури, а також на ґрунті власного культурного простору [3, 14].

Таким чином, можемо стверджувати, що формування полікультурної компетенції є важливим структурним компонентом іншомовної комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. У сучасному світі, де знання і технології оновлюються швидше, ніж життя одного покоління людей, навчально-виховний процес вишу варто спрямувати, на нашу думку, не тільки на засвоєння студентом базових знань, формування його професійних умінь і навичок, здатності самостійно засвоювати нові знання та інформацію впродовж усього життя й ефективно використовувати їх у педагогічній практиці, а й на формування особистості гуманістичного типу, для якої

морально-духовні цінності є основою життєдіяльності homo sapiens незалежно від раси, національності чи релігійних вірувань; формування особистості, здатної до мирного співіснування в умовах полікультурного суспільства України, готової до конструктивної взаємодії в аспекті порозуміння з усіма учасниками педагогічного процесу, до здійснення міжкультурної комунікації на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, толерантного ставлення до представників різних соціокультурних спільнот.

Отже, в умовах сучасного мультилінгвального та полікультурного світу виховання таких якостей особистості майбутнього вчителя початкової школи, як діалогічність, гуманістичність, толерантність, у процесі іншомовної освіти є надзвичайно актуальним. Існує навіть визначення полікультурної вихованості в аспекті виховного напрямку «педагогіки миру» як сформованість здатності до здійснення інтеркультурної комунікації, що характеризується адекватним взаєморозумінням представників різних культур, інтеркультурною компетентністю, толерантністю, емпатією, прагненням людини до міжнаціональної згоди у всіх сферах спілкування [8, 48].

Під толерантністю ми розуміємо, перш за все, ціннісне ставлення до людей, незалежно від раси, національності, соціального стану, політичної чи релігійної орієнтації, культурної приналежності. Найбільш значимими компонентами толерантності, як стверджують дослідниці Г. Безюлева та Г. Шеламова, є такі професійно значущі для майбутнього вчителя початкової школи якості:

- емпатія, що передбачає проникнення особистості в переживання іншої особистості, бажання емоційно відгукнутися на чужі проблеми та успіхи;
  - комунікативна толерантність, завдяки якій особистість здатна у процесі спілкування виявляти розуміння співрозмовника, вміє приймати його таким, яким він є, спроможна ставити себе на його місце та дивитися на ситуацію його очима, жити в його світ;
  - самоприйняття як толерантного ставлення до самого себе та прийняття інших, оскільки толерантна особистість – це людина, яка добре знає себе та визнає інших [1, 39-42].
- Як стверджує О. Докукіна, толерантний педагог усвідомлює, що його сприймають як взірць, опановує і використовує відповідні навички для розвитку діалогу і мирного вирішення конфліктів; заохочує творчі підходи до вирішення проблем; забезпечує умови для спільної конструктивної активності всіх учасників освітнього процесу і для особистісних досягнень, не підтримує агресивну поведінку або загострене суперництво; сприяє залученню учнів і батьків до прийняття рішень і розробок програм спільної діяльності; вчить критично мислити і цінувати позиції інших; чітко формулює власну позицію у спірних питаннях; цінує культурну різноманітність і створює умови для визнання культурних відмінностей і їх проявів у житті.

Застосування вчителем початкової школи принципу толерантності в професійній діяльності є запорукою ефективності всього навчально-виховного процесу і створює сприятливі умови для подальшої адаптації учнів в інших сферах соціальних відносин. Адже, застосування означеного принципу передбачає розвиток навичок спостережливості, здатності до самоаналізу, самопізнання; формування навичок ведення позитивного внутрішнього діалогу із самим собою; розвиток умінь пізнання інших людей, аналізу ситуації, обставин у сім'ї, класі, групі, колективі; здійснення корекції самооцінювання; формування емпатії та рефлексії, які сприяють толерантному спілкуванню; розвиток емоційної стійкості у складних життєвих ситуаціях; освоєння способів саморегуляції і реагування на нетерпимість [4, 912-913].

Виховання толерантності студентів вишу є, на наш погляд, дівим лише тоді, коли здійснюється поступово, день у день, і пронизує всі сфери і види діяльності тих, хто навчається. Процес виховання толерантності вимагає створення сприятливих педагогічних умов як от:

- створення єдиного толерантного простору ВНЗ;
- формування установки на толерантність, що передбачає готовність і здатність керівників вишу, викладачів і студентів до рівноправного діалогу через синергетичну взаємодію;

- варіативне використання методів навчання і виховання, що активізують розвиток толерантності студентів;
- розвиток навичок комунікативної толерантності всіх учасників освітнього процесу;
- реалізація програм підвищення психолого-педагогічної компетентності педагогічних працівників;
- організація просвіти учнів з метою підвищення рівня інформованості з проблеми толерантності;
- забезпечення особистісно-орієнтованої взаємодії викладачів і студентів у навчальній та позанавчальній діяльності, за якої реалізуються навички комунікативної толерантності та виникають передумови для успішного розвитку толерантних якостей [1, 103-104].

Ми вважаємо, що освіта є саме тим соціальним інститутом, у межах якого може формуватися толерантна свідомість і поведінка студентів як через систему виховної роботи, так і через зміст освіти. Зокрема, через зміст програм, підручників та авторських посібників з мови, яка вивчається, студенти знайомляться з основними етапами історичного розвитку, географічним положенням, економічним та політичним устроєм країни, релігією, культурою, звичаями, традиціями, умовностями, соціальними стереотипами різних національностей і народів світу. Засвоєння концептів іншої культури, безперечно, допоможе студентам у майбутньому уникнути культурного шоку та попередити ситуації, що породжують міжетнічну та міжрасову напруженість, дотриматись мовленнєвого такту та соціокультурної ввічливості.

Для успішної реалізації завдань із виховання толерантності використовують також широкий спектр різноманітних форм і методів організації іншомовного навчання у навчальній і в позанавчальній час. Такі форми роботи, як «відкритий мікрофон», «телеміст», «засідання прес-клубу», «круглий стіл», «аукціон нових ідей», «референдум», де на обговорення ставляться питання прояву ворожості та нетерпимості в сучасному світі, расових й етнічних конфліктів, релігійних війн; переваг та недоліків запровадження інклюзивної освіти в Україні, благодійної діяльності у сфері освіти в країнах третього світу та інші, допомагають викладачу розвивати у студентів практичні навички толерантної взаємодії, розвивати їхню комунікативну толерантність. У процесі спілкування до студентів приходить розуміння, що думки інших людей, які відмінні від їхніх, не завжди виявляються помилковими. Вони вчаться слухати та розуміти не лише себе, а й прислухатися до думок, поглядів і бажань інших людей, вчаться приймати їх такими, якими вони є, з усіма їх відмінностями, недоліками та перевагами, ставитися до них як до рівноцінних особистостей. І чим більше студенти дізнаються про інших людей у процесі такої взаємодії, тим повніше стає їхнє уявлення про самих себе.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, ми можемо стверджувати, що прийшов час подивитися на освіту як на основу для всебічного сталого розвитку держави й суспільства. Сучасні українські ВНЗ мають стати осередками інновацій, динамічної інтелектуальної праці та виховання вільних громадян.

Успішний європейський світ, частиною якого ми прагнемо стати, надзвичайно складний і багатогранний. Отже знання, навички та компетентності, яких набувають випускники вищих навчальних закладів, мають забезпечувати їх конкурентоспроможність на ринку праці. Перед нами тривалий шлях забезпечення якості освіти відповідно до європейських і світових стандартів.

Забезпечення достатньої якості вищої освіти немислиме без її виховної складової, а надто без виховання особистості гуманістичного типу, готової до конструктивної взаємодії в аспекті порозуміння з усіма учасниками педагогічного процесу, до здійснення міжкультурної комунікації на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, толерантного ставлення до представників різних соціокультурних спільнот.

Отже, можемо підсумувати, що місія сучасного університету – виховати цілісну особистість та підготувати якісний інтелектуальний ресурс майбутнього, що передбачає посилення фундаментальної складової в навчанні та в наукових дослідженнях, мультидисциплінарність, відкритість та мобільність систем навчання, підвищення

статусу загальних гуманітарних та соціальних дисциплін, виховання, розвиток та підтримку креативної складової особистості, її моральних та духовних якостей.

Означена проблема багатоаспектна й потребує подальшого дослідження, зокрема вивчення та експериментального апробування інноваційних методів та форм виховання толерантності майбутніх вчителів початкової школи з метою поліпшення якості вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Безюлева Г. В. Толерантность: взгляд, поиск, решение. / Г. В. Безюлева, Г. М. Шеламова – М.: Вербум-М, 2003. – 168 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учебное пособие / Н. Д. Гальскова, Н.И. Гез. – 6-е изд. – М.: ИЦ «Академия», 2009. – 336 с.

4. Енциклопедія освіти / НАПН України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навчальний посібник / За ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена. – Львів: Вид-во «Компанія «Манускрипт», 2014. – 572 с.
6. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України / Упоряд.: О. В. Богачова, К. С. Винокуров, Ю. І. Крусь, О. А. Менюк, С. А. Менюк; відп. ред.: В. Ф. Сіренко, С. Р. Станік. – К.: Оріяни, 1999. – 502 с.
7. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 576 с.
8. Якса Н. В. Професійна підготовка майбутніх учителів: теорія і практика міжкультурної взаємодії в умовах Кримського регіону: монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 568 с.

Iryna Sinelnyk

**EDUCATION OF TOLERANCE AS A COMPONENT
OF THE QUALITY ENHANCEMENT PROCESS IN HIGHER EDUCATION**

The semantic aspect of the concepts of quality and quality of higher education is analyzed in the paper on the material of some lexicographical sources; concepts of quality of education and quality of training, which are the components of quality of higher education, are refined. The author theoretically justifies importance of forming a high-level professional competence for ensuring graduates' competitiveness on the labour market and their success in future educational activities and proves that educating young people on the ideas of mutual understanding, respect and tolerance is an important component of the process of enhancing quality of higher education in Ukraine.

Keywords: competitiveness, labour market, higher education, enhancement, quality, the quality of higher education, quality of education, quality of training, prospective primary school teacher, education, professional competence, tolerance.

УДК 378.016:808.5](477)

ЩЕРБАКОВА Олена Анатоліївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
відділ теорії та методології гуманітарної освіти,
Інститут вищої освіти НАПН України

**«НАМ ПОТРІБНА РИТОРИКА ЄДНОСТІ!..»,
АБО
ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ
РИТОРИКОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН
У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

У статті обґрунтовано пропозиції щодо підвищення ефективності викладання риторикознавчих дисциплін у вищій школі України у контексті євроінтеграції. Вони постають з академічних зобов'язань поглибленого аналізу актуальних проблем і тенденцій розвитку, оптимальних шляхів і засобів забезпечення такого підвищення у визначеній галузі знань та досвіді участі у наукових заходах з риторики. Гіпотетично, наведені рекомендації можуть слугувати підґрунтям в оновленні якості риторичної освіти у ВНЗ України, а головне, свідчити про започаткування новітнього напрямку досліджень – українського риторикознавства у вищій школі України початку ХХІ ст.

Ключові слова: риторика, риторика єдності, риторикознавчі дисципліни, підвищення ефективності викладання, вища школа України, євроінтеграція, якість риторичної освіти, сучасне риторикознавство у вищій школі України.

Постановка проблеми та її актуальність. На міжнародних зібраннях останніх років науковцями постійно обговорюються питання щодо стратегічних орієнтирів розвитку вищої освіти, забезпечення її якості, пошуку ефективних моделей управління освітніми системами, запровадження до них сучасних технологій та новітніх засобів навчання і виховання майбутніх претендентів до національних еліт тощо. Для України нагальним постає вирішення глобальної проблеми – європейської інтеграції вищої освіти у контексті Болонського процесу. Тож перед співробітниками відділу теорії та методології гуманітарної освіти (завідуючий – доктор педагогічних наук, професор Г. Онкович) Інституту вищої освіти НАПН України поставлене завдання науково-дослідної роботи на 2014 рік із розроблення пропозицій щодо оптимізації дисциплін соціально-гуманітарного циклу у вищих навчальних закладах у контексті євроінтеграції та підвищення їх викладання.

У ході виконання цього завдання до сфери нашого наукового зобов'язання потрапило розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності викладання риторикознавчих дисциплін у вищій школі України на засадах компетентнісного підходу. Мусимо констатувати, що за відведений час доволі складно усебічно і системно вивчити цю проблему з огляду на її універсальний характер і непередбачуваний вплив на подальший розвиток цієї галузі. Однак, почувши з вуст Міністра освіти і науки України С. Квіта у прямому ефірі «Права на владу» від 2 жовтня 2014 р. (студія «1+1») – «Нам потрібна риторика єдності!..», і відтак, публічно заручившись підтримкою поважного державного посадовця найвищого рангу, вирішено винести це доленосне гасло до заголовку поданої статті, актуалізуючи це питання та мотивуючи основний виклад проблеми завершальною фразою С. Квіта наприкінці обговорення у телевізійній програмі: «...Це буде проект єдності, проект об'єднання українського народу!».